

Viite

Asia

Epävirallinen eurooppaministerikokous 14.-15.7.2022

Neuvoston puheenjohtajavaltio Tšekki järjestää epävirallisen eurooppaministerikokouksen Prahassa 14.-15.7.2022. Kokouksessa ei tehdä päätöksiä. Suomea edustaa eurooppaministeri Tytti Tuppurainen.

Puheenjohtaja esittelee kokouksessa **Tšekin puheenjohtajakauden prioriteetit**, joita ovat Ukrainan tukeminen ja pakolaiskriisin hallinta, energiaturvallisuus, Euroopan turvallisuuden ja puolustuksen vahvistaminen sekä Euroopan talouden ja demokraattisten instituutioiden kriisinkestävyyden (resilienssi) vahvistaminen. Suomi ottaa puheenjohtajakauden prioriteetit tiedoksi.

Kokouksen toisena aiheena on **demokraattisten instituutioiden vahvistaminen**. Ministerien on tarkoitus vaihtaa näkemyksiä vaaleja koskevien sääntöjen päivittämisestä sekä sananvapauden ja mediapluralismin haasteista. Suomi kannattaa komission vaalipaketin tavoitteita lainsäädäntöaуккоjen tilkitsemisestä ja poliittisen mainonnan läpinäkyvyyden lisäämisestä. Eurooppalaisella yhteistyöllä on parannettava varautumista epäasialliseen vaalivaikuttamiseen. Suomi pitää Euroopan parlamentin vaalien nykyistä toteuttamistapaa toimivana. Esimerkiksi ylikansallisten listojen käyttöönotto ei ole tarkoituksenmukaista. Asiaan liittyy myös vaikeita oikeudellisia ja poliittisia kysymyksiä. Suomi pitää tärkeänä tavoitetta lisätä median moninaisuutta ja vapautta sekä median omistussuhteisiin liittyvää avoimuutta. Avoimuus ja sananvapaus ovat keskeisiä demokratian elementtejä. Komission 27.4.2022 antamasta säädösehdotuksesta julkista osallistumista harjoittavien henkilöiden suojelemiseksi ilmeisen perusteettomilta tai aiheettomilta kanteilta (strategiset häirintätarkoituksessa nostetut kanteet, SLAPP-direktiivi) ollaan laatimassa U-kirjelmää eduskunnalle. Suomi suhtautuu varauksellisesti siihen, että jäsenvaltioiden prosessioikeudellista lainsäädäntöä harmonisoitaisiin SLAPP-kanteiden torjumiseksi.

Lounaalla keskustellaan **Euroopan tulevaisuuskonferenssin** jatkotyöstä. Ministerien on tarkoitus vaihtaa alustavia näkemyksiä muun muassa mahdollisuuksista lisätä määräenemmistöpäätöksiä neuvostossa, edistää osallistavaa demokratiaa ja tehostaa EU:n laajentumisprosessia. Suomen tavoitteena on vahva, yhtenäinen ja kestävä Euroopan unioni. EU:n toimintaa on parannettava ja tehostettava EU:n perussopimusten tarjoamia mahdollisuuksia hyödyntäen. Määräenemmistöpäätösten ja rakentavan pidättäytymisen käytön lisäämisellä voidaan osaltaan vahvistaa EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan nopeutta ja uskottavuutta. Suomi pitää tärkeänä, että EU:ssa panostetaan kansalaisten osallistamiseen ja unionin toiminnan avoimuuden lisäämiseen. Suomi katsoo, että uskottava laajentumispolitiikka on investointi koko Euroopan rauhaan, vakauteen, turvallisuuteen ja talouskasvuun. Laajentumispolitiikan tulee jatkossakin perustua tiukalle ehdollisuudelle ja asetettujen jäsenyyskriteereiden täysimääräiselle täyttämiseksi. Kattavat ja johdonmukaiset oikeusvaltiosektorin uudistukset ovat laajentumispolitiikan ytimessä. Keväällä 2020 neuvostossa hyväksytyn laajentumispolitiikan uuden metodologian tarjoamat välineet tulee ottaa täysimääräisesti käyttöön.

Asialista:

Työistunto 1: Tšekin puheenjohtajakauden prioriteettien esittely

Työistunto 2: Demokraattisten instituutioiden vahvistaminen

Työlounas: Euroopan tulevaisuuskonferenssi

Valtioneuvoston kanslia

PERUSMUISTIO

VNEUS2022-
00601

VNEUS Siivola Heli(VNK)

04.07.2022

Asia

Epävirallinen eurooppaministerikokous 14.-15.7.2022; Tšekin puheenjohtajakauden prioriteetit; Demokraattisten instituutioiden vahvistaminen; Euroopan tulevaisuuskonferenssi

Kokous

Epävirallinen eurooppaministerikokous 14.07.2022 - 15.07.2022

U/E/UTP-tunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Epävirallisessa eurooppaministerikokouksessa järjestetään kaksi työstuntoa, joiden aiheet ovat 1) Tšekin puheenjohtajakauden prioriteettien esittely ja 2) demokraattisten instituutioiden vahvistaminen. Lisäksi kokouksen työlounaalla keskustellaan Euroopan tulevaisuuskonferenssin jatkotyöstä.

Suomen kanta

Suomi ottaa Tšekin puheenjohtajakauden prioriteetit tiedoksi.

Demokraattisten instituutioiden vahvistaminen

Suomi pitää tärkeänä, että demokratian, oikeusvaltioperiaatteen sekä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista edistetään kokonaisvaltaisesti. Tämä vahvistaa EU:n yhtenäisyyttä, hyväksyttävyyttä ja uskottavuutta sekä jäsenvaltioiden välistä luottamusta. Demokratian kehittäminen unionissa vaatii pitkäjänteistä ja laaja-alaista työtä. Osallistavassa ja kestävyysyhteiskunnassa kaikki saavat äänensä kuuluviin ja kaikilla on yhtäläiset oikeudet ja osallistumisoikeudet. Avoimuus ja sananvapaus ovat keskeisiä demokratian elementtejä. Kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytysten parantamiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota. (VNS 7/2020 vp, E 12/2021 vp)

Suomi pitää tärkeänä, että EU tehostaa hybridiuhkien torjuntaa ja yhteiskunnan kriisinkestokykyä. On tärkeää suojella demokraattisia instituutioita, lisätä demokraatiakasvatusta, vahvistaa kansalaisten kriittistä medialukutaitoa ja varmistaa median moninaisuus. Kyky tunnistaa disinformaatiota ja muuta informaatiovaikuttamista ja torjua näiden kielteisiä vaikutuksia on olennainen osa valmiuksien vahvistamista hybridiuhkien torjunnassa. (VNS 7/2020 vp, E 12/2021 vp)

Suomi kannattaa komission vaalipaketin tavoitteita lainsäädäntöaukkojen tilkitsemisestä ja poliittisen mainonnan läpinäkyvyyden lisäämisestä. Eurooppalaisella yhteistyöllä on parannettava varautumista epäasialliseen vaalivaikuttamiseen. (U 73/2021 vp, U 74/2021 vp) Suomi pitää Euroopan parlamentin vaalien nykyistä toteuttamistapaa toimivana. Esimerkiksi ylikansallisten listojen käyttöönotto ei ole tarkoituksenmukaista. Asiaan liittyy myös vaikeita oikeudellisia ja poliittisia kysymyksiä. EU:n toimielinten välistä

tasapainoa ei tule horjuttaa. Eurooppa-neuvoston tosiasiallisen liikkumavaran säilyttäminen komission puheenjohtajaehdokasta ehdotettaessa on tärkeää myös Suomen vaikutusvallan näkökulmasta. (VNS 7/2020 vp). Euroopan parlamentin ehdotuksesta EU:n vaalisäädöksen uudistamiseksi ollaan laatimassa U-kirjelmää eduskunnalle.

Suomi pitää tärkeänä tavoitetta lisätä median moninaisuutta ja vapautta sekä median omistussuhteisiin liittyvää avoimuutta. (E 46/2022 vp) Komission 27.4.2022 antamasta lainsäädäntöehdotuksesta julkista osallistumista harjoittavien henkilöiden suojelemiseksi ilmeisen perusteettomilta tai aiheettomilta kanteilta (strategiset häirintätarkoituksessa nostetut kanteet, SLAPP-direktiivi) ollaan laatimassa U-kirjelmää eduskunnalle. Suomi suhtautuu varauksellisesti siihen, että jäsenvaltioiden prosessioikeudellista lainsäädäntöä harmonisoitaisiin SLAPP-kanteiden torjumiseksi. (E 12/2021 vp)

Euroopan tulevaisuuskonferenssin jatkotyö

Suomen tavoitteena on vahva, yhtenäinen ja kestävä Euroopan unioni. EU:n toimintaa on parannettava ja tehostettava EU:n perussopimusten tarjoamia mahdollisuuksia hyödyntäen. Esimerkiksi määräenemmistöpäätösten ja rakentavan pidättäytymisen käytön lisäämisellä voidaan osaltaan vahvistaa EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan nopeutta ja uskottavuutta. Suomi on valmis tarkastelemaan määräenemmistöpäätösten lisäämistä myös pakotteisiin liittyvissä kysymyksissä. Yksimielisyysvaatimus ja erityinen lainsäätämisyjärjestys on säilytettävä unionin monivuotista rahoituskehystä ja omia varoja koskevassa päätöksenteossa sekä EU:n veropolitiikassa silloin, kun asia koskee kansallisen veropolitiikan ydintä ja unionin verolainsäädännön harmonisointia. (VNS 7/2020 vp, E 79/2022 vp)

Suomi pitää tärkeänä, että EU:ssa panostetaan kansalaisten osallistamiseen ja unionin toiminnan avoimuuden lisäämiseen. Vaikuttavien demokratiaa edistävien toimien kehittäminen ja toimeenpano edellyttävät laaja-alaista yhteistyötä eri sidosryhmien ja kansalaisyhteiskunnan edustajien kanssa. (VNS 7/2020 vp, E 12/2021 vp)

Suomi jakaa komission näkemyksen, jonka mukaan uskottava laajentumispolitiikka on geostrateginen investointi koko Euroopan rauhaan, vakauteen, turvallisuuteen ja talouskasvuun. Laajentumispolitiikan tulee jatkossakin perustua tiukalle ehdollisuudelle ja asetettujen jäsenyyuskriteereiden täysimääräiselle täyttämiseksi. Kukin jäsenyyssprosessissa oleva maa etenee omien ansioidensa mukaan ja laajentumisen tahdin määrittää asetettujen ehtojen täyttäminen. Kattavat ja johdonmukaiset oikeusvaltiosektorin uudistukset ovat laajentumispolitiikan ytimessä. Suomi katsoo, että keväällä 2020 neuvostossa hyväksytyn laajentumispolitiikan uuden metodologian tarjoamat välineet tulee ottaa täysimääräisesti käyttöön. (E 117/2021 vp, E 5/2020 vp sekä E 81/2022 vp, E 82/2022 vp ja E 83/2022 vp)

Pääasiallinen sisältö

Tšekin puheenjohtajakauden prioriteetit

Yleisten asioiden neuvoston puheenjohtajana toimiva eurooppaministeri Mikuláš Bek esittelee kokouksessa Tšekin puheenjohtajakauden prioriteetit.

Tšekin puheenjohtajakauden motto on ”Eurooppa tehtävänä: uusia ajatuksia, uudelleenrakennusta ja uutta energiaa” (*Europe as a task: rethink, rebuild, repower*). Venäjän hyökkäys Ukrainaan on monin tavoin värittänyt Tšekin puheenjohtajakauden prioriteetteja, joita ovat: 1) pakolaiskriisin hallinta ja Ukrainan tukeminen (ml. tuki Ukrainan jälleenrakentamiselle), 2) energiaturvallisuus (erit. riippuvuuden vähentäminen venäläisestä fossiilienergiasta), 3) Euroopan turvallisuus- ja puolustusvalmiuksien vahvistaminen (yhteistyössä Naton kanssa ja huomioiden erityisesti hybridi- ja kyberuhat

sekä uudet ja murrokselliset teknologiat) sekä 4) Euroopan talouden ja 5) demokraattisten instituutioiden kriisinkestävytyden eli resilienssin vahvistaminen.

Puheenjohtajavaltion kokousta varten jakamassa keskustelupaperissa korostetaan, että määrätietoinen tuki Ukrainalle ja sen kyvyille puolustaa suvereniteettiaan ja alueellista koskemattomuuttaan sekä Ukrainan jälleenrakennukselle ja eurooppalaisten pyrkimysten toteuttamiselle on Tšekin puheenjohtajakauden ensisijainen painopiste. Kesäkuun 2022 Eurooppa-neuvoston päätöstä myöntää Ukrainalle ehdokasmaan asema pidetään tervetulleena.

Demokraattisten instituutioiden vahvistaminen

Puheenjohtajavaltion kokousta varten jakamassa keskustelupaperissa korostetaan toimivan demokratian merkitystä Euroopan pitkän aikavälin vaurauden ja vakauden perustana. Venäjän hyökkäys Ukraina on vahva muistutus tästä. Demokratian ja oikeusvaltion arvojen ylläpitämiseksi ja vahvistamiseksi puheenjohtajavaltion tavoitteena on muun muassa edistää poliittisten puolueiden rahoituksen avoimuutta, median riippumattomuutta ja avointa vuoropuhelua kansalaisten kanssa.

Keskustelupaperissa viitataan Euroopan demokratiatoimintasuunnitelmaan (ks. E 12/2021 vp) sekä komission marraskuussa 2021 esittämään vaalipakettiin, joka sisältää asetusehdotuksen poliittisen mainonnan avoimuudesta ja kohdentamisesta, puolueasetuksen muuttamista koskevan ehdotuksen sekä ehdotukset ns. liikkuvien EU-kansalaisten äänioikeutta ja vaalikelpoisuutta Euroopan parlamentin vaaleissa ja paikallisvaaleissa koskevien direktiivien muuttamisesta (ks. U 73/2021 vp ja U 74/2021 vp). Puheenjohtajavaltio Tšekki toteaa jatkavansa työtä näiden ehdotusten käsittelyn edistämiseksi. EU:n vaalisäädöksen uudistamisen todetaan olevan sensitiivinen kysymys sekä kansallisen vaalilainsäädännön että EU:n toimielinten välisen tasapainon näkökulmasta. Tšekki on valmis edistämään keskustelua aiheesta jäsenvaltioiden välillä.

Lisäksi keskustelupaperissa korostetaan sananvapauden sekä median moniarvoisuuden ja riippumattomuuden turvaamista. Keskustelupaperissa viitataan neuvoston kesäkuussa 2022 hyväksymiin päätelmiin toimittajien ja media-alan ammattilaisten suojelusta ja turvallisuudesta. Lisäksi nostetaan esille komission huhtikuussa 2022 antama säädösehdotus, jonka tavoitteena on suojella toimittajia ja ihmisoikeuksien puolustajia aiheettomilta kanteilta (ns. SLAPP-direktiivi), ja komissiossa valmisteilla oleva eurooppalaisen median vapaussäädös (*European Media Freedom Act*), jonka tavoitteena on turvata median moniarvoisuus ja riippumattomuus EU:n sisämarkkinoilla. Puheenjohtajavaltio Tšekki on valmis tekemään yhteistyötä komission, jäsenvaltioiden ja Euroopan parlamentin kanssa toimittajien turvallisuuden ja median riippumattomuuden varmistamiseksi Euroopassa ja sen ulkopuolella.

Ministerien toivotaan vaihtavan epävirallisessa kokouksessaan näkemyksiä vaaleja koskevien sääntöjen päivittämisestä ja vahvistamisesta sekä sananvapauden ja mediapluralismin haasteista Euroopassa.

Euroopan tulevaisuuskonferenssin jatkotyö

Puheenjohtajavaltion kokousta varten jakamassa keskustelupaperissa viitataan kesäkuun 2022 Eurooppa-neuvoston päätelmiin tulevaisuuskonferenssista sekä neuvoston pääsihteeristön ja komission konferenssin ehdotuksista laatimiin alustaviin analyysihin, jotka luovat hyvän pohjan jatkotyölle. Erityisen tervetulleena puheenjohtajavaltio pitää komission aikomusta huomioida konferenssin puitteissa esille nostettuja ajatuksia lainsäädäntötyön suunnittelussa, mukaan lukien komission työohjelma vuodelle 2023. Valtaosan konferenssin ehdotuksista todetaan olevan toteutettavissa EU:n nykyisten perussopimusten puitteissa.

Tšekin puheenjohtajakaudella yleisten asioiden neuvostossa on tarkoitus järjestää ainakin kaksi keskustelua konferenssin jatkotyöstä (tämänhetkisten tietojen mukaan syyskuun ja joulukuun kokouksissa). Näiden keskustelujen pohjustamiseksi ministerien toivotaan vaihtavan epävirallisessa kokouksessaan alustavia näkemyksiä horisontaalisista kysymyksistä, kuten mahdollisuuksista lisätä määräenemmistöpäätöksiä neuvostossa, keinoista edistää osallistavaa demokratiaa, mahdollisuuksista uudistaa ja tehostaa EU:n laajentumisprosessia sekä prioriteeteista yhteistyön syventämiseksi eri politiikka-aloilla.

Puheenjohtajavaltio toteaa tekevänsä läheistä yhteistyötä komission kanssa kansalaisille suunnatun seurantalaisuuden järjestämiseksi syyskaudella 2022.

Kansallinen valmistelu

EU-ministerivaliokunnan kirjallinen menettely 6.–8.7.2022

Eduskuntakäsittely

Suuren valiokunnan kirjallinen menettely

SuVM 1/2021 – VNS 7/2020 vp. Valtioneuvoston tavoin suuri valiokunta katsoi, että EU:ta on kehitettävä, sen toimintakykyä tehostettava ja yhtenäisyyttä vaalittava ensisijaisesti nykyisten EU:n perussopimusten määräysten puitteissa niin, että hyödynnetään kaikkia perussopimusten tarjoamia mahdollisuuksia.

Suuri valiokunta korosti, että EU:n toiminta perustuu edustukselliseen ja osallistavaan demokratiaan. Kaikilla EU-kansalaisilla tulee olla oikeus ja keinot osallistua EU:n demokraattiseen päätöksentekoon. Heille on taattava mahdollisuus vaikuttaa EU:n toimintaan omien hallitustensa ja kansallisten parlamenttiansa kautta ja myös Euroopan parlamentin välityksellä. Tämä kaksinapainen — kansallisen ja EU-tason — edustuksellisuus antaa vahvan perustan EU:n toimille. Nämä edustuksellisen ja osallistavan demokratian periaatteet on kirjattu myös EU:n perussopimukseen (SEU 9–12 artiklat).

E 12/2021 vp

E 3/2020 vp

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

Euroopan parlamentti hyväksyi 3.5.2022 EU:n vaalisäädöksen uudistamista koskevan ehdotuksen, jossa esitetään 28 lisämepin valitsemista ylikansallisilta listoilta. Aloiteoikeus EU:n vaalisäädöksen uudistamisessa on Euroopan parlamentilla. Neuvosto vahvistaa tarvittavat säännökset yksimielisesti erityistä lainsäätämisyjärjestystä noudattaen ja saatuaan parlamentin hyväksynnän. Säännökset tulevat voimaan, kun jäsenvaltiot ovat hyväksyneet ne valtiosääntönsä asettamien vaatimusten mukaisesti.

On kyseenalaista, riittäisikö vaalisäädöksen oikeusperusta (SEUT 223 artiklan 1 kohta) ylikansallisista listoista säätämiseen. Eurooppa-neuvoston jäsenille helmikuussa 2018 jaetun keskustelupaperin mukaan ylikansallisten listojen käyttöönotto EU:n perussopimuksia muuttamatta edellyttäisi mekanismia sen varmistamiseksi, että alenevan suhteellisuuden periaate ja Euroopan parlamentin jäsenten enimmäismäärä jäsenvaltiota kohti koskisivat myös yhteisen vaalipiiriin kautta täytettäviä paikkoja. Ehdotuksen taustalla on myös ajatus ns. kärkiehdokasmenettelyn vahvistamisesta komission puheenjohtajan valinnassa.

Asiakirjat

Puheenjohtajavaltion keskustelupaperit

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

VNK/EU-erityisasiantuntija Heli Siivola, p. 0295 160 476.

EUTORI-tunnus**Liitteet****Viite**

LIITTEET

Asiasanat	EU:n tulevaisuus, kansalaisjärjestöt (NGO), puheenjohtajuus, Tšekki, vaalit, YAN Yleisten asioiden neuvosto, hybridiuhat
Hoitaa	OM, PLM, SM, UM, VNK
Tiedoksi	ALR, EUE, LVM, MMM, OKM, SP, STM, TEM, TULLI, VM, VTV, YM